

4. Сорока Г. І. Сучасні виховні системи та технології. Харків: Вид-во «Ранок», 2002. 128 с.

5. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості. Вибрані твори : в 5-ти т. Т. 1. Київ : Радянська школа, 1976. С. 55–206.

6. Шабанова Ю.О. Системний підхід у вищій школі: підруч. для студ. Магістратури. Дніпропетровськ : НГУ, 2014. 120 с.

REFERENCE

1. Doronina, T. O. (2018). Teoriya i praktyka vyshchoyi profesynoyi osvity v Ukraini [Theory and practice of higher professional education in Ukraine]: navch. posib. dlya mahistrantiv zi spetsial'nosti 011 «Osvitni, pedahohichni nauky» / [avt.-uklad. : T. O. Doronina]. Kryvyi Rih : KDPU. 250 s. [in Ukrainian]

2. Ivanova, O. O. Kompetentnisnyy pidkhid u spivvidnoshennizi znannya-oriyentovanym ta kul'turolohichnym [Competence approach in relation to knowledge-oriented and culture-oriented]. URL: [http://webcashe.googlecontent.com\(data_zvernennya:03.09.2022\)](http://webcashe.googlecontent.com(data_zvernennya:03.09.2022)). [in Ukrainian]

3. Moisyeyeva, F.A., Usachov, V.A. (2013). Osmyslennya kul'tury yak protsesu rozvytku lyuds'koho suspil'stva [Understanding culture as a process of development of human society]. Nauka. Relihiya. Suspil'stvo. №4. S. 70-74. [in Ukrainian]

4. Soroka, H. I. (2002). Suchasni vykhovni systemy ta tekhnolohiyi [Modern educational systems and technologies]. Kharkiv: Vyd-vo «Ranok». 128 s. [in Ukrainian]

5. Sukhomlyns'kyu, V.O. (1976). Problemy vykhovannya vsebichno rozvynenoji osobystosti [Problems of raising a comprehensively developed personality]. Vybrani tvory : v 5-ty t. T. 1. Kyyiv : Radyans'ka shkola. S. 55–206. [in Ukrainian]

6. Shabanova, YU.O. (2014). Systemnyy pidkhid u vyshchij shkoli [Systematic approach in higher education]: pidruch. dlya stud. Mahistratury. Dnipropetrovs'k : NHU. 120 s. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

УМРИХІНА Оксана Станіславівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інструментального виконавства Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: формування професійної культури майбутніх учителів музичного мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

UMRYKHINA Oksana Stanislavivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Instrumental Performance, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

Scientific interests: formation of professional culture of future music teachers.

Стаття надійшла до редакції 11.07.2023 р.

УДК 378.147.091.33-027.22:781.68(045)

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-209-316-323

ЧЕПУРКО Дмитро Миколайович –

аспірант кафедри педагогіки та спеціальної освіти
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-9967-6750>

e-mail: dmitrych5129@gmail.com

**ТВОРЧО-ІНТЕРПРЕТАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ
НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ**

Автор статті розглядає проблему творчо-інтерпретаційної діяльності майбутніх педагогів-музикантів на уроках мистецтва у загальноосвітніх середніх закладах України. На підставі ґрунтовного аналізу наукових джерел здійснено спробу представити поняття «творчо-інтерпретаційна діяльність» та окреслити напрямки її реалізації на уроках інтегрованого циклу «Мистецтво» у закладах загальної середньої освіти. Автор дійшов висновку, що філософське розуміння інтерпретації в мистецтві пов'язано з вивченням тексту, виконавською діяльністю, сприйманням художнього твору та, як наслідок, створенням естетичного продукту поняття «інтерпретація» у філософському розумінні. Психологічне тлумачення терміну «інтерпретація» дозволило визначити його як складну особистісну систему, підсвідомий процес вираження митцем своїх емоцій у художньому творі, який відтворює виконавець на ґрунті власного світорозуміння й світовідчуття та сприймає слухач. У музикознавчому аспекті, розгляд проблеми інтерпретації як мистецького явища пов'язаний не тільки з виконавством або словесними судженнями: до музичних інтерпретаторів також належать музикознавці, музичні режисери, викладачі музики, музичні письменники і всі інші, діяльність яких пов'язана з розкриттям сутності музичної думки, з усвідомленням її виражально-змістовного потенціалу, а також ті композитори, які у своїх творах перетворюють художній матеріал з творів інших авторів або із власних (В. Москаленко). У педагогічному аспекті феномен інтерпретації в мистецтві розглядався науковцями як сформована здатність до художньо-педагогічної інтерпретації музичного твору, що свідчить про вищий ступінь професіоналізму в галузі музичної педагогіки (Г. Падалка); як пункт «переплавки» мистецтвознавчих знань у педагогічні (О. Щолокова), результатом чого є новоутворена якість творів, пов'язана з пізнавальними, освітніми, розвиваючими можливостями мистецтва, що сприяє формуванню виконавських та професійних компетенцій студентів (Г. Врубель). На підставі вивчення філософських, психологічних, мистецтвознавчих, педагогічних джерел автором визначено поняття «творчо-інтерпретаційна діяльність» як процес тлумачення творів мистецтва на ґрунті аналізу авторського тексту в контексті історичної епохи та стилю мистця, із залученням уяви, емоцій, інтуїції, знань про культуру і мистецтво та власного світорозуміння, спрямований на виховання креативної особистості учня на уроках мистецтва. Визначено три напрямки творчо-інтерпретаційної

діяльності майбутнього вчителя-педагога на уроках інтегрованого циклу «Мистецтва»: виконавський, слухацький та глядацький.

Ключові слова: мистецька педагогіка, фахова підготовка педагога-музиканта, творчо-інтерпретаційна діяльність, уроки мистецтва в закладах загальної середньої освіти.

CHEPURKO Dmytro Mykolaiovych –
postgraduate student at the Department
of Pedagogy and Special Education
of the Volodymyr Vynnychenko
Central Ukrainian State University.
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-9967-6750>
e-mail: dmitrych5129@gmail.com

CREATIVE INTERPRETATION ACTIVITIES OF FUTURE MUSIC TEACHERS IN ART LESSONS: TO THE PROBLEM STATEMENT

The author of the article considers the problem of creative interpretive activity of future music teachers in art lessons in secondary schools of Ukraine. Based on a thorough analysis of scientific sources, an attempt is made to present the concept of "creative interpretive activity" and outline the directions of its implementation in lessons of the "Art" integrated cycle in institutions of general secondary education.

The author comes to conclusion that philosophical understanding of interpretation in art is associated with the study of the text, performance, perception of an artistic work and, as a result, the creation of an aesthetic product of the concept of "interpretation" in philosophical sense. The psychological explanation of the term "interpretation" allows us to define it as a complex personality system, a subconscious process of the artist's expression of his or her emotions in a work of art, which a performer on the basis of his or her own world understanding and world feeling reproduces, and a listener perceives.

In the musicological aspect, the consideration of the problem of interpretation as an artistic phenomenon is connected not only with performance or verbal judgments: the circle of musical interpreters includes musicologists, music directors, music teachers, music writers and all others whose activities are related to the disclosure of the essence of a musical thought, with the realization of its expressive and meaningful potential. It also includes those composers who in their creative activities transform artistic material of their own works or works of other authors (V. Moskalenko).

In the pedagogical aspect, the phenomenon of interpretation in art is considered by scholars as a mature ability to artistic and pedagogical interpretation of a musical work, which indicates a higher degree of professionalism in the field of music pedagogy (G. Padalka); as a point of "melting" of the knowledge of art history into pedagogical knowledge (O. Shcholokova), which results in the newly formed quality of works associated with the cognitive, educational, and developmental capabilities of art, which contributes to the formation of students' performing and professional competencies (G. Vrubel).

Based on the study of philosophical, psychological, art history and pedagogical sources, the author defines the concept of "creative interpretive activity" as a process of explaining works of art, based on the analysis of the author's text in the context of the historical era and the artist's style, with the involvement of imagination, emotions, intuition, knowledge of culture and art and one's own worldview, aimed at the upbringing of a student's creative personality in art lessons. There are three directions of creative interpretive activity of a future music teacher at the "Art" integrated cycle lessons that are defined: performing, listening and spectator.

Key words: art pedagogy, professional training of a music teacher, creative interpretive activity, art lessons at general secondary education institutions.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Науково-технічний прогрес та пов'язані з ним зміни у всіх сферах життєдіяльності суспільства зумовлюють гуманістичне спрямування сучасної мистецької освіти та сприяють актуалізації проблеми фахової підготовки студентів мистецької галузі у закладах вищої освіти, зокрема й щодо системного підходу до творчо-інтерпретаційної діяльності майбутніх педагогів-музикантів на уроках мистецтва у загальноосвітній школі. Розуміння художнього образу музичного або мистецького твору та їх коректна інтерпретація є одним з головних завдань у роботі майбутнього фахівця мистецької галузі, підґрунтям якої є набутий власний виконавський та мистецький досвід, точне виконання авторського нотного тексту або аналіз твору мистецтва з метою розкриття його змісту, виокремлення окремих структурних частин та визначення їх специфіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема інтерпретації художнього твору має багато векторів вивчення, зокрема: у галузі

літературознавства (Н. Астрахан, В. Мірошниченко), культурології (О. Колесник, О. Бензюк), мистецтвознавства (Г. Гадамер, Х. Зейдльмайр, Н. Яковлева), музичного виконавства (Г. Нейгауз, Н. Перельман, Я. Флієр тощо), філософії (Л. Архіпова, О. Гуренко, В. Савченко), психології (Л. Виготський, Д. Леонтєв, Я. Пономаренко, Н. Рождественська, А. Славська), музичної педагогіки (О. Ляшенко, В. Москаленко, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Щолокова та ін.). Вивчення творчо-інтерпретаційної діяльності на уроках мистецтва ще не було предметом окремих досліджень, тому **метою** нашої статті є визначення поняття «творчо-інтерпретаційна діяльність» та окреслення напрямків її реалізації на уроках інтегрованого циклу «Мистецтво» у ЗЗСО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перші згадки про інтерпретацію ми знаходимо у грецькій міфології, і пов'язані вони з вісником богів Гермесом, який був посередником між богами Олімпу і людьми і тлумачив божественну волю

людям. Саме від ім'я Гермеса пішла назва особливого напрямку філософії – герменевтика, у якій центральним питанням є проблема розуміння і тлумачення. Розрізняють розуміння поняттєве (розуміння значень понять та їх сполучень, які утворюють висловлювання або текст) і чуттєве (розуміння позараціонального сенсу висловлювання, авторського задуму, прихованих конотацій). Згідно з герменевтичною теорією інтерпретації літературного твору, розробленою філософом, філологом та богословом Ф. Шлейєрмахером (яку можна застосувати й під час потрактування (*інтерпретації*) мистецького твору), у процесі пізнання твору неможливо опанувати ціле, не розуміючи його частин, але для розуміння частин потрібно мати на увазі розуміння цілого. Ф. Шлейєрмахер розрізняє два види інтерпретації: граматичну та психологічну. Незважаючи на те, що вони обидві рівні за значенням, у процесі застосування автор наголошує на особливому значенні психологічної інтерпретації, яка слідує за граматичною, як психологічне особисте тлумачення за технічним. На думку автора, остаточною метою процедури є розуміння автора краще, ніж він розумів себе сам, що дасть можливість наблизитися до адекватного сприймання твору [5, с. 34-50].

У філософському розумінні, інтерпретація у мистецтві – це форма передачі, відтворення художнього явища, характерне для виконання літературного, музичного, театрального тексту тощо, коли виконавець виступає співучасником процесу створення можливих версій трансляції змісту цього тексту [8, с. 247]. Тлумачення дефініції «*інтерпретація*» в естетико-філософському аспекті (Є. Гуренко, Б. Кузнецов, Ю. Перов, С. Хвошнянська та ін.) визначає її як загальну закономірність, властиву мистецтву, оскільки будь-яке сприймання художнього твору є його інтерпретацією й передбачає активну переробку здобутих вражень, результатом яких є поява естетичного продукту (Т. Лісовська).

На думку Л. Архіпової, в процесі сприйняття будь-якого тексту, і зокрема, мистецького твору, виникає інтерпретативна ситуація, яку можна описати моделлю «Автор – Текст – Читач», тобто схемою «джерело інформації – повідомлення – адресат» [1, с. 61]. Дослідниця впевнена, що кожен текст моделює свого «ідеального читача», особливо художній, і здійснює це таким чином, щоб активізувати його, спонукати до інновацій, процесу побудови розуміння яких є ціннісними для читача самі по собі, незалежно від адекватності її результату. У випадку спілкування з мистецьким текстом відбувається взаємне моделювання [1, с. 62]. Інтерпретація надає життя мертвому нотному тексту, сутність якого повністю відрізняється від сутності музики. Л. Архіпова стверджує, що музика існує як така тільки у вигляді інтерпретації, причому кожне виконання є неповторною інтерпретацією музичного твору. Дослідниця зауважує, що у процесі звучання оркестру відбувається низка інтерпретацій: диригентська, яка окреслює загальну концепцію бачення твору, в рамках якої кожний оркестрант

здійснює своє розуміння. Найбільш виразною є інтерпретація музичних творів, в основі яких закладений імпровізаційний принцип (джазові та твори народної пісенності) [1, с. 64]. Тож, філософське розуміння інтерпретації у мистецтві пов'язано з вивченням тексту, виконавською діяльністю, сприйманням художнього твору та, як наслідок, створенням естетичного продукту.

Психологічні дослідження В. Алахвердова, А. Костюка, А. Леонтєва, Д. Леонтєва, Н. Рождественської, П. Симонова свідчать про те, що сприймання мистецтва є переважно підсвідомим процесом, який не підлягає раціональному поясненню, тому що людська свідомість спирається на несвідоме, вона виростає з нього і повертається до нього. Несвідоме відрізняється від усвідомленого тим, що реальність, яку воно відображає, зливається з емоційними переживаннями суб'єкта та його ставленням до дійсності. Л. Виготський у процесі застосування психоаналітичного підходу до інтерпретації мистецтва, слушно зауважував, що взаємовідношення людини (в усій складності внутрішніх суперечностей) та соціального і природного середовищ є невід'ємним предметом художнього твору, як і співвідношення свідомого та несвідомого в людині [2, с. 4].

Т. Стратан-Артишкова зауважує, що «інтерпретаційний процес тісно пов'язаний із поняттям «художнє сприйняття», яке характеризується не тільки емоційно-чуттєвим характером, а й аналітико-синтетичною діяльністю свідомості інтерпретатора. Емоції та почуття, що завжди супроводжують художньо-інтерпретаційний процес, впливають та стимулюють результативність творчого когнітивно-розумового процесу, поступово набувають вдумливості та концентрованості, містять потужні інтелектуальні потенції та виконують пізнавальні функції, є ґрунтовними та розумними». Таким чином, результатом такої взаємодії асоціативно-образного мислення, емоційно-інтелектуальних процесів інтерпретатора, вмінь віднайти різні зв'язки у конкретному художньому об'єкті є можливість художнього спілкування з автором твору та проникнення у художній образ [16, с.394/]

М. Сурякова зауважує, що інтерпретування – це процес, що виходить із суб'єкта, його власних поглядів, логіки назустріч дійсності та є процесом його усвідомлення. Інтерпретацію не можна звести до розумового, інтелектуального, когнітивного процесу, оскільки вона представляє собою поєднання когнітивного й оцінно-смыслового процесів, що відбувається під впливом мотивації особистості, її відношень, які склалися раніше у процесі інтерпретування й спонукають до нового інтерпретування (М. Сурякова) [17].

Якщо Н. Рождественська та Т. Стратан-Артишкова досліджували феномен інтерпретації у контексті загальної схеми художнього процесу, то Я. Пономаренко вивчала інтерпретацію художнього (музичного) тексту особистістю слухача. На думку Я. Пономаренко, інтерпретація як психологічне утворення, являє собою складну міжфункціональну особистісну систему і є здатністю досить

розвиненої особистості. Оскільки музичний текст являє собою авторську експлікацію особистісних переживань і думок, яка втілена в музичну тканину твору, розуміння його тексту передбачає налаштування діалогічної взаємодії між суб'єктом, що сприймає, і наявною у творі особистісною позицією автора. Тож, переживання музичного твору передбачає цілісне реагування слухача і, через інтерпретацію, проникнення його у сферу смислів і задумів автора. Згідно результатів її дисертаційного дослідження Я. Пономаренко, науковиця стверджує, що успішність інтерпретації є можливою за умови наявності у школярів найвищого рівня творчої уяви, що дозволяє їм «вийти за межі наявної ситуації (трансценденція), виявляти задум музичного твору і на основі цього будувати осмислений, творчий образ, який стимулює можливість для нового прочитання музичного тексту» [14, с. 7, 11].

Таким чином, вивчення *психологічного* тлумачення терміну «*інтерпретація*» дозволило визначити його як складну особистісну систему, підсвідомий процес вираження митцем своїх емоцій у художньому творі, який відтворює виконавець на ґрунті власного світорозуміння й світовідчуття та сприймає слухач. При цьому інтерпретатор завжди виходить за межі тлумачення змісту мистецького твору й привносить особисте розуміння в інтерпретованому тексті, що сприяє його самовираженню.

У музикознавчому аспекті розгляд проблеми інтерпретації як мистецького явища пов'язаний з виконавством (виконавська інтерпретація) або словесними судженнями (вербальна інтерпретація). За Г. Падалкою, поняття музичної інтерпретації розглядають як «художнє тлумачення співаком, інструменталістом, диригентом, камерним ансамблем музичного твору в процесі його виконання, розкриття образного змісту музики виразними і технічними засобами виконавського мистецтва» [12].

На думку В. Москаленка, до списку учасників кола музичних інтерпретаторів входять не тільки виконавці, але й музикознавці, музичні режисери, викладачі музики, музичні письменники і всі інші, діяльність яких пов'язана з розкриттям сутності музичної думки, з усвідомленням її виразально-змістовного потенціалу, а також ті композитори, які у своїх творах перетворюють художній матеріал з творів інших авторів або із власних. Також дослідник визначив специфіку музичної інтерпретації за трьома позиціями: *властивостями* матеріалу, що інтерпретується; *завданнями*, які ставить перед собою інтерпретатор, та *особливостями інтерпретуючої діяльності*. Цінним для нашого дослідження є визначення поняття «музичне інтерпретування», надане В. Москаленком, як творчої інтелектуальної діяльності музичного мислення, спрямованого на розкриття виразально-сміслових можливостей музичного твору [11, с. 6-8]. Також В. Москаленко виділяє наступні різновиди інтерпретації:

- *слухацьку* – варіант музичного твору, який існує лише у слухових уявленнях професійного

музиканта та є підґрунтям для появи інших різновидів музичної інтерпретації.

- *редакторську* – варіант твору, пристосований до завдань виконавського, текстологічного або педагогічного характеру (наприклад, твори Й.С. Баха редагували Г. Бішоф, А. Кройц та Г. Келлер, Ф. Бузоні, Б. Муджелліні та ін.);

- *виконавську* – творче прочитання та озвучування музичного твору без змін його структури та інструменту, для якого твір був написаний композитором;

- *композиторську* – творча переробка у новому музичному творі музичного чи словесного матеріалу з іншого твору (або музично-стильової системи іншого автора за умови збереження знакових стильових відмінностей першоджерела), написана в жанрах транскрипції або парафрази, у формах цитування, стилізації, колажу, а також в програмному матеріалі, написаному на існуючий сюжет, конкретний образ відповідних творів літератури, живопису, архітектури тощо;

- *режисерську*, для якої характерні такі суттєві зміни у внутрішній структурі авторського твору, його драматургічній організації або навіть у «сюжетній» спрямованості, які не впливають на його художню одиничність (наприклад, купюри у музичному творі, звучання музики доповнюється відеорядом тощо);

- *технологічну*, ознакою якого є редагування звучання, а також «візуальної картинки» музичного виконання за допомогою спеціальних технічних устроїв. Таке редагування зазвичай проводиться під час запису виконання та у подальшій технічній роботі, наприклад, з метою поліпшення якості звучання, очищення його від зайвих шумів, призвуків або в процесі реставрації старих (зіпсованих) записів чи під час монтування відеозапису, зробленого з декількох пристроїв тощо;

- *музикознавчу* – єдиний різновид, у якому версія музичного твору виражається «немузичною», найчастіше вербальною мовою. Музикознавча версія може також виражатися умовними символами, графіками, таблицями, схемами (йдеться про набуття та опанування певними знаннями про музику);

- *виконавське перекладення* – виконання музичного твору на інструменті (інструментах) іншого типу, ніж це передбачав композитор. Можливі коректури авторського нотного тексту, які не порушують музично-образну структуру першоджерела [11, с. 8-10].

На думку австрійського мистецтвознавця Х. Зейдльмайра, інтерпретація – це відтворення творів мистецтва (репродукція), причому інтерпретатор музичного твору – це виконавець, митець, який відтворює, а його інтерпретація – це процес відтворення у власному прочитанні. Інтерпретація витворів архітектури або зображального мистецтва пов'язана з мистецтвом слова, коли розуміння авторського задуму або форми приходить через пояснення, і тоді важливою є «вірна інтерпретація». Мистецтвознавець також

наполягає на єдиній вірній інтерпретації, яка адекватна змісту твору й може «зберегти від падіння в хаос і конфуз». На нашу думку, це твердження мистецтвознавця є ілюзією, оскільки відмінність цінностей та культур окремих людей не сприяє досягненню однакового потрактування твору у мистецтві. Також інтерпретація твору мистецтва залежить і від епохи, що формує нові художні смаки і уподобання та нову культуру.

Проблема інтерпретації музичного тексту неодноразово досліджувалася видатними виконавцями та музичними педагогами – С. Арабкерцевою, Г. Нейгаузом, Н. Перельманом, С. Фейнбергом, Я. Флієром, М. Юдіною та ін. Зокрема, Г. Нейгауз вважав, що виконання тільки тоді може бути художнім та якісним, коли всі різноманітні виконавські засоби узгоджені повністю зі змістом самого твору, його композицією. Він погоджувався з думкою Ф. Бузоні про те, що кожне виконання вже є транскрипцією. В цьому твердженні ми вбачаємо переплетення понять «транскрипція» та «інтерпретація» та відчуваємо прагнення підкреслити творчий характер музичного виконавства.

Разом з тим, на думку П. Казальса, суто інтелектуальний підхід до тлумачення авторського тексту може призвести до помилок, тому саме інтуїція залишається майже завжди вирішальним фактором. Тож, за В. Москаленком, «розуміння музичного твору повинно відбуватися на підставі емоційно-почуттєвого сприйняття при періодичному включенні раціонального первня, що живе у нашій свідомості» [11, с. 75].

У педагогічному аспекті феномен *інтерпретації* у мистецтві досліджувався багатьма науковцями. Зокрема, музично-виконавську інтерпретацію досліджувала О. Рудницька й визначає її як «особливу духовно-практичну діяльність, у складній інтегративній структурі якої діалектично взаємодіють інтелектуальні та емоційні реакції, співпереживання, ідентифікація й співтворчість, що віддзеркалюють динаміку емоційних реакцій від безпосередньо-чуттєвих виявів до вищих емоцій художньо-естетичної насолоди» [15].

Н. Юдзіонк розуміє музично-інтерпретаційну діяльність як «індивідуально-образне тлумачення виконавцем об'єктивної композиторської інформації, що характеризується рисами ідеально-уявного бачення предмета потрактування та є результатом складних процесів, які становлять систему взаємодіючих елементів із специфічними функціями, властивостями, структурою та змістом» [19, с. 46].

Також дослідниця визначає складові структури музичної інтерпретації, якими є:

1) особисто-якісний блок, який віддзеркалює характеристику результату музичної інтерпретації: глибину проникнення виконавця у зміст музичного твору (достовірність), індивідуальне творче тлумачення авторського тексту (оригінальність).

2) діяльнісний блок, що деталізує процес формування музичної інтерпретації (створення у свідомості інтерпретатора музичного образу) та

матеріально-звукова реалізація ідеального уявлення у виконанні (операційні параметри [19, с. 47-48]).

В процесі аналізу джерельної бази дослідження ми зустріли багато тлумачень поняття «художньо-педагогічна інтерпретація музичних творів». Зокрема, О. Ляшенко визначає його як «цілісний педагогічний процес ..., спрямований на підготовку кваліфікованого фахівця засобами різних видів мистецтв», основою якого є художнє та педагогічне спілкування а також єдність емпатійних, інтелектуальних, технологічних можливостей викладача й студента в спільній праці над музичним твором [10, с. 18].

Лінь Янь у процесі визначення поняття «художньо-інтерпретаційна діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва» наголошує на великому значенні вокального виконавства як фактору формування активної професійної позиції у його творчому становленні. Дослідниця вважає, що художньо-інтерпретаційна діяльність є стимулом всебічного розвитку, який сприяє вихованню самостійності студента у розумінні та інтерпретації музичних творів [9, с. 6-7]. На думку корифея вітчизняної музичної педагогіки Г. Падалки, сформована здатність до художньо-педагогічної інтерпретації музичного твору свідчить про вищий ступінь професіоналізму в галузі музичної педагогіки. Нездатність до вербального опису образного змісту художнього твору чи створення виконавської інтерпретації є свідченням неможливості досягнення успіху в навчально-виховній роботі [13, с. 5].

О. Щолокова наголошує на тому, що в педагогічній діяльності проблема художньої інтерпретації збігається з більш широкою проблемою «переплавки» мистецтвознавчих знань у педагогічні. Тож завданням вчителя є поєднання об'єктивних знань про твір мистецтва з художнім досвідом учнів, активізація їх творчого потенціалу, визволення глибинних шарів їх світовідчуття. Таким чином, вчитель стає провідником у цілісний світ мистецтва [19].

Г. Врубель, яка також працює в руслі художньо-педагогічної інтерпретації, виокремлює в ній такі функції, як:

- пізнавальна (роз'яснення музичного навчального матеріалу, його доступний виклад);
- освітня (осмислення мистецького матеріалу і відтворення його в навчальній аудиторії як забезпечення виховного ефекту навчання);
- розвивальна (розвиток певних якостей студентів і т. ін.).

Г. Врубель суголосна з О. Щолоковою, що застосування художньо-педагогічної інтерпретації сприяє перетворенню мистецтвознавчих знань у педагогічні, в результаті чого утворюється нова якість творів, яка пов'язана з пізнавальними, освітніми, розвиваючими можливостями мистецтва, що дозволяє формувати виконавські та професійні компетенції студентів [4, с. 101]. В процесі підготовки майбутнього фахівця важливим «є опанування сутності інтерпретаційного процесу, який пов'язаний з глибоким розумінням музичного твору, його художнього образу, з загальною та музичною культурою виконавця, його

креативністю» (Г. Кондратенко, О. Плохотнюк). При цьому наявність технічної майстерності без залучення творчого трактування образу, закладеного в музичному тексті автором, є недостатньою, переконані автори. Вони впевнені, що «глибоке проникнення у зміст твору з метою врахування композиторських і редакторських вказівок сприяє більш точному творчому прочитанню музичного твору, а творча уява із забарвленням власною харизмою і ціннісним усвідомленням створюють власний стиль інтерпретації. Тому таким важливим у процесі музичного виконавства є етап роботи над нотним текстом (аналіз твору, стилю композитора, його художнього задуму)» [7, с. 117].

Разом з тим, оскільки з 2018 р. загальноосвітні середні заклади освіти України працюють за програмами НУШ, і навчальна дисципліна «Музичне мистецтво» є складовою інтегрованого курсу «Мистецтво», ми вважаємо за необхідне ознайомитися з особливостями інтерпретаційної діяльності вчителя образотворчої галузі. За О. Колояною, інтерпретування вчителя образотворчого мистецтва полягає в тому, що він виступає і як глядач, і як дослідник, і певною мірою як критик, роз'яснюючи художні ідеї, популяризує мистецтво та формує естетичні смаки покоління на шляху опанування художніх цінностей [6, с. 72]. Отже, розгляд інтерпретації в новому аспекті (мистецькому) дає підстави виокремити ще один її вид – глядацький.

Зауважимо, що творчий результат від спілкування з твором мистецтва щоразу залежить не тільки від стану та підготовленості реципієнта (слухача, глядача, читача), а й від всієї його духовної біографії – творів, що він читав, чув, виконував самостійно чи бачив в минулому. Тому у двох осіб, що оцінюють один і той самий твір, виникнуть у свідомості різні художні образи (Г.-Г. Гадамер). Також успішність глядацької інтерпретації залежить і від накопиченого чуттєвого досвіду, що надає мозку миттєво розпізнавати смислові конструкти, зашифровані в сталих композиційних схемах, характері ліній і форм, сполученнях кольорів, а також «зчитувати» смисли типових зорових конструкцій, що відображають відомі теми та сюжети [6, с. 73]. За О. Колояною, глядацькою інтерпретацією є «індивідуальне сприйняття художнього твору вчителем, його емоційно-образне та розумове осягнення». Одним із показників інтерпретаційної компетенції А. Вітченко вважає глядацький, який визначає як «достатній досвід спостережень за інтерпретаційною сценічно-ігровою діяльністю; здатність використовувати глядацькі спостереження під час оцінювання театральної вистави, створення власного тлумачення; уміння порівнювати різні інтерпретаційні версії п'єси, давати аргументовану оцінку творчим рішенням режисера, актора, художника та ін.» [3, с. 16].

Таким чином, на підставі вивчення філософських, психологічних, мистецтвознавчих, педагогічних джерел ми визначаємо поняття «творчо-інтерпретаційна діяльність» як процес тлумачення творів мистецтва на ґрунті аналізу

авторського тексту у контексті історичної епохи та стилю митця, із залученням уяви, емоцій, інтуїції, знань про культуру і мистецтво та власного світорозуміння, спрямований на виховання креативної особистості учня на уроках мистецтва.

На нашу думку, напрямами творчо-інтерпретаційної діяльності майбутнього вчителя-педагога на уроках інтегрованого циклу «Мистецтва» є:

- *виконавський* як специфічний вид естетичної діяльності, в процесі якої на ґрунті глибокого розуміння змісту мистецького твору, стилю композитора та його художнього задуму, засобами емоційних реакцій та технічної майстерності відбувається виконавське тлумачення образу;

- *слухацький* як процес емоційно-аналітичного сприймання виконання, його порівняння з власним баченням авторського задуму, розуміння використаних у ньому художньо-виконавських прийомів та виразових засобів;

- *глядацький* – процес усвідомленого сприйняття учнями творів мистецтва на засадах спостережливості, уяви та образної пам'яті з метою організації художньої комунікації з мистецтвом.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, організація майбутніми педагогами-музикантами творчо-інтерпретаційної діяльності на заняттях інтегрованого циклу «Мистецтво» потребує ґрунтовних знань в галузі літератури, історії культури та мистецтва, а також наявності розвиненої компетенції аналізувати та інтерпретувати художні твори. Безумовно, розвиток означених компетенцій є прерогативою фахової підготовки, особливості якої ми розглянемо в подальших публікаціях.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Архіпова Л. Інтерпретація як умова існування в семіотичному універсумі. *Наукові записки. Філософія та релігієзнавство*. 2000. Том 18. С. 59–66.
2. Аршава І.Ф., Кулешова Т. В. Психологія мистецтва: проблеми та перспективи. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2009. Вип. 15.
3. Вітченко А.О. Теорія і технологія формування інтерпретаційної компетенції старшокласників у процесі вивчення світової драматургії: автореф. дис....доктора пед. наук. спец.: 13.00.02, Київ, 2008. 40 с.
4. Врубель Г. Ф. Художньо-педагогічна інтерпретація хорового твору як фахова компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*, 2020. №1 (72). С. 105–109.
5. Дільтей В. Виникнення герменевтики. *Сучасна зарубіжна філософія: течії і напрямки*: хрестоматія, навч. посіб-к для студ-в гуманітарних факультетів. Упоряд.: В.В. Лях, В.С. Пазенок. Київ: Ваклер, 1996. 426 с.
6. Колоянова О. Інтерпретація твору образотворчого мистецтва як особливий вид діяльності педагога-художника. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2013. № 8 (Ч. 1). С. 71–76.
7. Кондратенко Г.Г., Плохотнюк О.С. Музично-виконавська діяльність як засіб формування творчої особистості майбутнього бакалавра музичного мистецтва. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*. Кропивницький, 2021. Вип. 197. С. 115–119.

8. Кримський С. Інтерпретація. *Філософський енциклопедичний словник*. Гол. редкол. В. І. Шинкарук, Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАНУ, 2002. 742 с.

9. Лінь Янь Формування готовності майбутнього вчителя музики до художньо-інтерпретаційної діяльності в процесі вокального навчання. : автореф. дис. ... канд.пед.наук, спец.:13.00.02. Суми, 2021. 23 с.

10. Ляшенко О.Д. Художньо-педагогічна інтерпретація музичного твору в професійній підготовці майбутніх учителів музики. автореф. дис. канд.пед.наук, спец.: 13.00.04. Київ, 2001. 23 с.

11. Москаленко В. Лекції з музичної інтерпретації: навчальний посібник, Київ, 2013. 134 с.

12. Падалка Г. М. Інтерпретація музики: проблемний аналіз. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти*. 2012. Вип. 13. С. 16–23. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_014_2012_13_6

13. Падалка Г. М. Художньо-педагогічна інтерпретація музики в структурі професійної підготовки музиканта-педагога. *Теорія і методика мистецької освіти*: зб. наук. праць. Київ : КНПУ. 2004. Вип. 5. С. 3–9.

14. Пономаренко Я.Г. Особистісні детермінанти інтерпретації молодшими школярами музичного тексту: автореф. ...дис. канд. психол. наук, спец.: 19.00.07/ Київ, 2006. 18 с.

15. Рудницька О. П. Сприйняття музики і педагогічна культура вчителя. К. 1992. 96 с.

16. Стратан-Артишкова Т. Б., Залозецька К. О. Формування художньо-інтерпретаційних умінь майбутнього вчителя музичного мистецтва: матеріали XIV міжнародної науково-практичної конференції «Theoretical foundations in practice and science», December 21–24, 2021, Більбао, Іспанія. 612 с.

17. Сулякова М. В. Атрибутивні процеси в інтерсуб'єктивній інтерпретації особистості. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки*. Випуск 3(48). 2016. С. 40–48.

18. Щолокова О.П. Методика викладання світової художньої культури: підручник. К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. 288 с.

19. Юдзіонов Н. М. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в музично-інтерпретаційній діяльності: дис. канд. пед. наук, спец. – 13.00.04. Ізмаїл, 2011. 216 с.

REFERENCES

1. Arkhipova, L. (2000). Interpretatsiia yak umova isnuvannia v semiotychnomu universumi [Interpretation as a condition of existence in the semiotic universe]. *Naukovi zapysky*. T. 18. Filosofiia ta relihiieznavstvo. S. 59–66. [in Ukrainian]

2. Arshava, I.F. Kuleshova, T.V. (2009). Psykholohiia mystetstva: problemy ta perspektyvy [Psychology of art: problems and prospects]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Seriiia «Pedahohika i psykholohiia»*. Vyp. 15. [in Ukrainian]

3. Vitchenko, A.O. (2008). Teoriia i tekhnolohiia formuvannia interpretatsiinoi kompetensii starshoklasnykiv u protsesi vyvchennia svitovoi dramaturhii [Theory and technology of formation of interpretation competence of high school students in the process of studying world drama]: avtoref. dys....doktora ped. nauk. spets.: 13.00.02, Kyiv. 40 s. [in Ukrainian]

4. Vruble, H.F. (2020). Khudozhno-pedahohichna interpretatsiia khorovoho tvoruh yak fakhova kompetentnist maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva [Artistic and pedagogical interpretation of a choral work as a professional competence of a future music teacher]. *Naukovyi chasopys natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova, №1 (72)*. S. 105–109. [in Ukrainian]

5. Diltei, V. (1996). Vynyknennia hermenevtyky. Suchasna zarubizhna filosofiia: tehhii i napriamky [The emergence of hermeneutics. Modern foreign philosophy: currents and trends]: khrestomatiia, navch. posib-k dlia stud-v humanitarnykh fakultetiv. Uporiad.: V.V. Liakh, V.S. Pazenok. Kyiv: Vakler, 426 s. [in Ukrainian]

6. Koloianova, O. (2013). Interpretatsiia tvoruh obrazotvorchoho mystetstva yak osoblyvyi vyd diialnosti pedahoha-khudozhnyka [Interpretation of the work of fine art as a special type of activity of the teacher-artist]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia. № 8 (Ch. 1)*, S.71–76. [in Ukrainian]

7. Kondratenko, H.H., Plokhotniuk, O.S. (2021). Muzychno-vykonavska diialnist yak zasib formuvannia tvorchoi osobystosti maibutnoho bakalavra muzychnoho mystetstva. [Music performance as a means of forming the creative personality of the future bachelor of musical arts]. *Naukovi zapysky. Seriiia : Pedahohichni nauky, TsDPU, Vyp.197*. S.115–119. [in Ukrainian]

8. Krymskyi, S. (2002). Interpretatsiia. [Interpretation] *Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk. Hol. redkol. V. I. Shynkaruk, Instytut filosofii im. H. S. Skovorody NANU*. 742 s. [in Ukrainian]

9. Lin Yan (2021). Formuvannia hotovnosti maibutnoho vchytelia muzyky do khudozhno-interpretatsiinoi diialnosti v protsesi vokalnogo navchannia. [Formation of the future music teacher's readiness for artistic and interpretative activities in the process of vocal training] : avtoref. dys. ... kand.ped.nauk, spets.:13.00.02, Sumy. 23 s. [in Ukrainian]

10. Liashenko, O.D. (2001). Khudozhno-pedahohichna interpretatsiia muzychnoho tvoruh v profesiinii pidhotovtsi maibutnykh uchyteliv muzyky [Artistic and pedagogical interpretation of a musical work in the professional training of future music teachers]: avtoref. dys. kand.ped.nauk, spets.: 13.00.04, Kyiv. 23 s. [in Ukrainian]

11. Moskalenko, V. (2013). Lektsii z muzychnoi interpretatsii [Lectures on musical interpretation]: navchalnyi posibnyk, Kyiv. 134 s. [in Ukrainian]

12. Padalka, H. M. (2012). Interpretatsiia muzyky: problemnyi analiz. [Interpretation of music: problem analysis] *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 14: Teoriia i metodyka mystetskoii osvity*. Vyp. 13. S. 16–23. [in Ukrainian]

13. Padalka, H.M. (2004). Khudozhno-pedahohichna interpretatsiia muzyky v strukturii profesiinoi pidhotovky muzykanta-pedahoha [Artistic and pedagogical interpretation of music in the structure of professional training of a musician-pedagogue]. *Teoriia i metodyka mystetskoii osvity: zb. nauk. prats. Kyiv : KNPU. Vyp. 5*. S. 3–9. [in Ukrainian]

14. Ponomarenko, Ya.H. (2006). Osobystisni determinanty interpretatsii molodshymy shkoliaramy muzychnoho tekstu [Personal determinants of interpretation of musical text by younger schoolchildren]: avtoref. ...dys. kand. psykhol. nauk, spets.: 19.00.07, Kyiv. 18 s. [in Ukrainian]

15. Rudnytska, O.P. (1992). Spryniattia muzyky i pedahohichna kultura vchytelia. [Perception of music and teacher's pedagogical culture] K. 96 s. [in Ukrainian]

16. Stratan-Artyshkova, T. B., Zalozetska, K. O. (2021) Formuvannia khudozhno-interpretatsiinykh umin maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva [Forming of artistic and interpretive skills of the future teacher of the musical arts]: materials of the International Science Conference «Theoretical foundations in practice and science», Bilbao, Spain. 612 p. [in Ukrainian]

17. Suriakova, M. V. (2016). Atrybutyvni protsesy v intersubiektyvni interpretatsii osobystosti. [Attributive processes in the intersubjective interpretation of personality.] *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 12: Psykholohichni nauky. Vypusk 3(48)*. S. 40–48. [in Ukrainian]

18. Shcholokova, O. P. (2009). Metodyka vykladannia svitovoi khudozhnoi kultury: pidruchnyk [Methods of

teaching world artistic culture]. К. : Vyd-vo NPU imeni M.P. Drahomanova. 288 s. [in Ukrainian]

19. Iudzionok, N. M. (2011) Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia v muzychno-interpretatsiini diialnosti [Formation of professional competence of the future teacher in music-interpretive activities]: dys. kand.ped.nauk, spets. – 13.00.04. Izmail. 216 s. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЧЕПУРКО Дмитро Миколайович – аспірант кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: теорія і методика професійної мистецької освіти, фахова підготовка педагога-музиканта; творчо-інтерпретаційна діяльність.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

ЧЕПУРКО Dmytro Mykolaiovych – postgraduate student at the Department of Pedagogy and Special Education of the Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: theory and methodology of professional art education, professional training of a music teacher; creative interpretive activities.

Стаття надійшла до редакції 16.06.2023 р.

УДК 37.013.42

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-209-323-329

ШАМОНЯ Володимир Григорович –

кандидат фізико-математичних наук, доцент,

доцент кафедри інформатики

Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3201-4090>

e-mail: shamonawg@gmail.com

СОРОКА Максим Павлович –

аспірант кафедри інформатики

Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4863-9174>

e-mail: m.soroka@fizmatsspu.sumy.ua

СТРІЛЕЦЬ Жанна Сергіївна –

магістрант кафедри інформатики

Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-5063-1868>

e-mail: zh.strilets@fizmatsspu.sumy.ua

ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В ГАЛУЗІ ІТ

Швидкий темп розвитку технологій вимагає постійного оновлення освітніх програм і часто змушує молодь шукати інші шляхи для власного розвитку. Наразі актуальним є тренд неформальної та інформальної освіти, яка швидко розвивається завдяки цифровим платформам. У статті охарактеризовано практичні засади реалізації неформальної освіти в галузі ІТ. Використано теоретичні методи наукового пізнання, серед яких: термінологічний аналіз для уточнення понять «формальна освіта», «неформальна освіта»; структурно-логічний аналіз для виявлення форм реалізації неформальної освіти; контент-аналіз для виявлення особливостей реалізації неформальної освіти в галузі ІТ. Проведено аналіз формальної освіти як законодавчо визначеної форми навчання, надано її опис та уточнено види формальної освіти в Україні. Обґрунтовано тезу про потребу надання альтернативних форм освіти, зокрема, неформальної, для сфер, які швидко розвиваються, а тому потребують вчасної підтримки з боку освітніх установ. Схарактеризовано сутність неформальної освіти та форми її реалізації (тренінги, майстер-класи, семінари, майстерні, літні\ зимові школи, клуби та спільноти). Виявлено, що для неформальної освіти характерні такі особливості: дискретність, індивідуалізованість, практична спрямованість, гнучкість, результативність, демократичний стиль спілкування. Показано, що неформальна освіта в галузі ІТ: визначається як процес навчання та здобуття знань, який відбувається поза офіційними навчальними програмами та навчальними закладами, а тому дозволяє самостійно вивчати різні аспекти ІТ, розвивати власні навички до бажаного рівня; вона дозволяє швидко адаптуватися та успішно поглиблювати свої знання в обраному напрямку; вона уможливує проходження різноманітних онлайн-курсів на цифрових освітніх платформах; вона дозволяє розвивати власні навички у більш доступний спосіб, в найбільш зручний час та спосіб навчання.

Ключові слова: неформальна освіта, ІТ, цифрові технології, формальна освіта, освіта, навчання.

SHAMONIA Volodymyr Hryhorovych –

PhD (physics and mathematics sciences),

Associate Professor of the Department of Computer Science

Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3201-4090>

e-mail: shamonawg@gmail.com